

TÜRKİYE'NİN YURT DIŞINDA UZAY LİMANI KURMASI

TUĞRUL ÇAKIR

SETA | PERSPEKTİF

ŞUBAT 2022 · SAYI 327

- Yurt dışında uzay limanı kurmanın hukuki nitelikleri nelerdir?
- Yurt dışında uzay limanı kurulurken yapılan bir anlaşmanın uzay sorumluluk rejimindeki yeri nedir?
- İlgili anlaşmalarda hangi hususlara dikkat edilmelidir?

GİRİŞ

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'nin uzay alanına ilgisi gün geçtikçe artmaktadır. Bu alana ilgi 1980'lerden itibaren ortaya çıkmaya başlamış ve özellikle BİLSAT, RASAT, Göktürk programlarının hayata geçirilmesini sağlayan sürecin altyapısı oluşturulmuştur. 2021'de açıklanan ve on stratejik hedeften oluşan Milli Uzay Programı uzay alanına gösterilen ilginin somutluk ve resmiyet kazanması nedeniyle büyük bir öneme sahiptir.¹ Programda belirlenmiş hedeflerden birisi de uzaya erişim ve uzay limanı kurulmasıdır. Bu proje kapsamında fırlatma araçlarının geliştirilmesi ve fırlatma tesis altyapısının kurulması hedeflenmektedir. Bu perspektif genel olarak Türkiye tarafından yurt dışında uzay limanı kurulmasının hukuki nitelikleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

¹ "Milli Uzay Programı", Türkiye Uzay Ajansı, <https://tua.gov.tr/tr/milli-uzay-programi/milli-uzay-programi>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2022).

YURT DIŞINDA UZAY LİMANI KURMANIN GEREKLİLİĞİ

Uzay çalışmalarında coğrafyanın sınırlayıcı etkilerinin görüldüğü durumlardan biri de fırlatma tesisi altyapısı kurma aşamasında ortaya çıkmaktadır. Özellikle Ekvator'a yakın olan ülkelerin "yer sabit" (*geostasyoner*) yörüngeye yapılacak fırlatmalar açısından konum olarak şanslı oldukları söylenebilir.² Benzer şekilde fırlatıcının birinci ve ikinci kademelerinin düşmesinin planlandığı noktalarda insan yoğunluğunun olmaması da gereklidir. Bu noktada da okyanusa kıyısı olan ülkelerin avantajlı olduğu görülmektedir. Son olarak uzay limanı kurulması planlanan yerin iklimsel ve jeolojik açıdan da stabil özelliklere sahip olması beklenmektedir. Uygulamada kendi topraklarında uydu fırlatmaya elverişli olmayan ülkeler fırlatma faaliyetlerini bunun için daha elverişli olan ülkelere gerçekleştirme yoluna gitmektedir. Bu amaçla seçilen ülkenin jeopolitik olarak istikrarlı bir

² Uzay limanlarının kurulmasında dikkate alınması gereken hususlar için genel olarak bkz. Stephane Lessard ve Frederic Nordlund, "Les Bases de Lancement: Evolution et Aspects Juridiques", *Annales de Droit Aérien et Spatial*, Sayı: 15, (1990), s. 364-366.

TUĞRUL ÇAKIR

Lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans ve doktora derecesini uluslararası hukuk alanında Jean Moulin Lyon III Üniversitesi'nden (Fransa) almıştır. Şu anda Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı'nda öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. İlgi alanı uzay hukuku olup bu alanda Türkçe, Fransızca ve İngilizce kaleme aldığı çalışmaları bulunmaktadır.

durumda olması fırlatma faaliyetlerinin olağan devam etmesi için hayati öneme sahiptir.

Fırlatma sektörü uzay pazarında her ne kadar küçük bir yer tutuyor olsa da bu kabiliyetin geliştirilmiş olması öncelikle devletlerin uluslararası arenadaki prestijleri açısından büyük öneme sahiptir.³ Özellikle bu yönde bir kapasitenin geliştirilmesi ülkelerin uluslararası boyutta saygınlığını ve etkinliğini artırmasının önemli bir aracı olarak kabul görmektedir.

Buna ilaveten genel olarak uyduların (kurumsal ya da ticari) ulusal servis sağlayıcıları vasıtasıyla uzaya fırlatılması şeklinde bir uygulama da geliştirilmiştir. Dolayısıyla fırlatma kabiliyeti olan ülkeler bu durumu ulusal uzay sanayilerinin gelişiminde büyük bir avantaja çevirme olanağına da sahiptir. Başka bir deyişle uydu fırlatma ihtiyaçlarını bağımsız bir biçimde gerçekleştirebilen ülkelerin güçlü bir uzay sektörü kurma hedefine ulaşabilme potansiyelleri daha yüksektir.

Bu bağlamda fırlatma teknolojisi geliştirme ve uzay limanı kurma projesi de ülkemizin Milli Uzay Programı'nda yerini almıştır. Türkiye'nin coğrafyasından kaynaklanan sınırlamalar dolayısıyla fırlatma tesis altyapısının yabancı bir ülkede oluşturulması zaman zaman dile getirilen bir mesele olmaktadır. Projenin gerçekleştirileceği ülke ya da ülkelerle iyi ilişkiler geliştirilmesi, belirlenmiş ülkenin jeopolitik anlamda istikrarlı olması ve zikredilen coğrafi elverişlilik koşullarının mevcudiyeti hiç şüphesiz büyük öneme sahip hususlardır.

Yurt dışında uzay limanı kurmanın en kritik hukuki yönlerinden biri de ev sahibi ülkeyle sorumluluk paylaşımına ilişkin bir anlaşmanın yapılması olduğundan meselenin bu yönü üzerinde özellikle durmak gerekmektedir.

YURT DIŞINDA UZAY LİMANI KURULURKEN YAPILAN ANLAŞMALARIN UZAY SORUMLULUK REJİMİNDEKİ YERİ

Uzay hukukundaki sorumluluk rejimi uluslararası hukukun diğer dallarına kıyasla çok daha ağır hükümler

içermektedir. Bu yaklaşımın geliştirilmesinde uzay faaliyetlerinin çok yüksek düzeyde tehlikeli (*ultrahazardous*) olmasının etkisi büyüktür. Bu nedenle Uzay Çağı'nın ilk dönemlerinde gelişmekte olan ülkelerin endişelerini ortadan kaldırmak maksadıyla uzay sorumluluk rejiminin mağduru koruyucu (*victim-oriented*) bir karaktere sahip olması kararlaştırılmıştır.

Bu yaklaşımın bir uzantısı olarak yeryüzünde ve hava sahasında uzay cisimlerinin verdiği zararlardan dolayı devletlerin kusursuz ve sınırsız sorumluluklarının olduğu kabul edilmiştir. Oluşacak zararlardan sorumlu devlet sayısının çoklu olarak tasarlanması da mağduru koruma gayesinin bir başka tezahürüdür. Uzay Antlaşması'nın (1967) yedinci maddesi ve Sorumluluk Sözleşmesi'nin (1972) birinci maddesine göre zarardan sorumlu olan devlet (fırlatan devlet) bir uzay cismini fırlatan veya fırlattıran devleti, ülkesinden veya tesislerinden uzay cisimi fırlatılan devleti ifade etmektedir. Dört farklı fırlatan devlet kategorisinde birden fazla devletin olmasının önünde bir engel bulunmamaktadır.

Yapılan tanımdan anlaşıldığı üzere fırlatmayı gerçekleştiren devlet ile ülkesinden uzay cisimi fırlatılan devlet aynı ölçüde sorumluluğa sahiptir. Sorumluluk Sözleşmesi'nin beşinci maddesi hükmünce iki veya daha fazla devletin bir uzay cismini birlikte fırlatmaları halinde bu devletlerin oluşacak zararlardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olacakları belirtilmiştir. Dolayısıyla mağdur devlet arzu ettiği fırlatan devletten zararının tazminini talep edebilecek ve başvuru devlet zararın tamamını tazminle yükümlü olacaktır. Fırlatan devletlerden birisinin zararı tazmin etmesi halinde bu devlet diğer fırlatan devletlere rücu etme hakkına sahip olacaktır. Fırlatan devletler sorumluluk rejiminden doğan riski yönetmek maksadıyla Sorumluluk Sözleşmesi'nin beşinci maddesinde öngörüldüğü üzere sorumluluk paylaşımına ilişkin anlaşmalar yapabilecektir.

Bu anlaşmalara genel itibarıyla üç halde başvurulmaktadır. Spesifik bir uzay cisminin fırlatılması, uluslararası örgüt faaliyetleri çerçevesinde sorumluluk paylaşılması ve uzay limanlarının yabancı bir ülkede kurulması dolayısıyla bu yönde anlaşmalar yapılmak-

³ Fırlatma ve uydu sektöründe 2020'de yaşanan gelişmeler için bkz. *ESPI Yearbook 2020 | Space Policies, Issues and Trends*, (ESPI, Viyana: 2021), s. 166-198.

tadır. İlk kategoriye giren örneklerin sayısı oldukça azdır. Ticari rekabetin yoğunlaştığı 2000'lerden itibaren varlığını hissettiren yeni uzay (*new space*) bağlamında bu anlaşmalar bir yük olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.⁴ Uluslararası örgütler kapsamında bu yola başvuran tek örgüt Avrupa Uzay Ajansı'dır. Ajansın 13 Aralık 1977'de hukuki sorumluluk üzerine vermiş olduğu kararı üye ülkelerin ajans tarafından yürütülen faaliyetler kapsamında oluşabilecek zararlardan sorumluluklarını düzenlemektedir.⁵

Bu perspektif kapsamında daha çok üçüncü kategoride bulunan yabancı bir ülkede uzay limanı kurulması nedeniyle yapılan sorumluluk anlaşmaları ana konuyu oluşturmaktadır. Bu anlaşmalar kapsamında karşılaşılan (aynı zamanda çözüm aranan) esas mesele ev sahibi ülkenin zararın ortaya çıkmasına olan katkısı ışığında misafir ülke ile ev sahibi ülkenin menfaatleri arasında nasıl bir dengenin kurulacağıdır. Sorumluluk sözleşmeleri esas itibarıyla bu yönde kurulacak dengenin en etkin şekilde vücut bulabileceği hukuki enstrümanlardır.

Türkiye'nin gelecekte taraf olacağı ikili anlaşmada dengenin nasıl sağlanması gerektiği hususunda bazı noktalara dikkat çekmek uygun olacaktır.

YURT DIŞINDA UZAY LİMANI KURULURKEN YAPILAN ANLAŞMALARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Sorumluluk Paylaşımına İlişkin Anlaşmaların Mağdurlar İçin Bağlayıcı Olmaması

Sorumluluk Sözleşmesi'nin beşinci maddesinin üçüncü paragrafı uyarınca toprakları veya tesisleri uzay cisminin fırlatılmasında kullanılan devlet fırlatmaya katılan ülke

4 "Yeni uzay" kavramı için bkz. Philippe Achilleas, "Le New Space ou La Privatisation des Ambitions Spatiales des Etats, Réflexions Sur le Droit de L'espace a L'heure L'innovation Entrepreneuriale", *Annuaire Français de Droit International*, Sayı: 62, (2016), s. 499-518.

5 Resolution of the Council of the European Space Agency on the Agency's Legal Liability ESA/C/XXII/RES.3, 13 Aralık 1977; Konuyla ilgili ve bu perspektif kapsamında Avrupa özelinde bahsi geçen diğer sorumluluk paylaşımı anlaşmaları için bkz. Tugrul Cakir, "Europe's Spaceports/Launchers and Agreements Referred to in Article V(2) of the Liability Convention, Spaceports in Europe, Annette Froehlich", *Springer, Studies in Space Policy*, Sayı: 34, (2021), s. 17-35.

olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla her ne kadar sorumluluk paylaşımına ilişkin anlaşmada farklı bir yaklaşım geliştirilebilse de bu durum mağdur açısından bağlayıcılık teşkil etmemektedir. Örneğin 10 Aralık 1994'te Rusya Federasyonu ve Kazakistan arasında Baykonur Uzay Üssü'nün kullanımına ilişkin anlaşmanın⁶ 8(4). maddesi şu ifadeyi içermektedir:

Rus uzay programlarının yürütülmesinde Baykonur kozmodromu faaliyetine bağlı bir hasar olması durumunda 1972 Uluslararası Sorumluluk Sözleşmesi'ne göre fırlatan devlet olarak yalnızca Rusya sorumluluk taşır.⁷

Anlaşmada yer alan ifadeden hareketle Sorumluluk Sözleşmesi ve Dış Uzay Antlaşması hükümlerinden uzaklaşıldığı açıktır. Her ne kadar Rus uzay programı çerçevesinde ortaya çıkan zararlar kastedilse de Kazakistan fırlatan devlet sıfatını korumaya devam edecektir. Daha önce de ifade edildiği üzere Baykonur'dan fırlatılan bir uzay cismi nedeniyle zarar gören bir mağdur bu hükümle bağlı değildir ve zararın tazminini Rusya Federasyonu'ndan da Kazakistan'dan da talep edebilir. Hangi ülkeden zararını tazmin edeceği meselesi tamamen mağdur ülkenin takdirindedir. Türkiye'nin taraf olacağı ikili anlaşmada bu yönde bir maddenin öngörülmesinde bir engel olmamakla birlikte bu hükmün sadece taraf devletlerin iç ilişkisini ilgilendirdiği unutulmamalıdır.

Ev Sahibi Ülkenin Zararın Oluşmasına Katkı Sağlaması Durumunda Sorumluluk Paylaşımının Açıklığa Kavuşturulması

Avrupa Uzay Ajansı, İtalya ve Kenya arasında 13 Eylül 1995'te imzalanan San Marco İstasyonu'nun kullanımına ilişkin anlaşmanın 10(1). maddesinde Avrupa Uzay Ajansı'nın Kenya toprakları üzerindeki faaliyetleri dolayısıyla oluşan zararlardan Kenya'nın sorumlu tutul-

6 The Treaty between the Government of Russia and the Government of the Republic of Kazakhstan on the Leasing of the Baikonur – Complex, 10 Aralık 1994.

7 "In the event of damage connected to the Baikonur cosmodrome activity in performance of the Russian space programs, only Russia bears liability as the Launching State according to the 1972 Convention on International Liability." Maddenin İngilizcesi için bkz. Gennady P. Zhukov, "Can the State from Whose Territory a Space Object was Launched Declare Itself a Non-Launching One?", *Air & Space Law*, Cilt: 28, Sayı: 1, (2003), s. 51.

mayacağı belirtilmiştir.⁸ Bununla birlikte Kenya'nın sorumluluğunun ortaya çıkması halinde (yani mağdurun tazmin için Kenya'ya başvurması durumunda) Kenya zararı tazmin edecek ve daha sonra da Avrupa Uzay Ajansı'na rücu hakkına sahip olacaktır (madde 10[2]). Kenya'nın rücu hakkına getirilen sınırlamaysa Kenya veya bu ülke adına hareket eden bir kişinin ağır ihmali, eylemi veya kasıtlı ihmalinin zararın oluşmasına katkı sunması olarak belirtilmiştir (madde 10[2]). Dolayısıyla bu hallerde Kenya rücu hakkını kullanamayacaktır.

Benzer yaklaşımın aynı maddenin üçüncü paragrafında da takip edildiği görülmektedir. Bu paragrafta Malindi İstasyonu'nda gerçekleştirilen faaliyetler nedeniyle üçüncü kişiler tarafından Kenya'ya bir dava açılması veya talepte bulunulması halinde ajansın Kenya'yı mağdur etmemesini (*hold harmless*) öngören garanti hükmü yer almaktadır. Rücu hakkının kullanılmasını engelleyen haller garantinin hayata geçirilmesi için de aynı şekilde sıralanmıştır.

Rücu hakkı ve garanti hükmünün bu şekilde kısıtlanması çok önemli bir meseledir. Buna binaen Türkiye'nin taraf olacağı ikili anlaşmada bu yönde bir kısıtlama yer almasının faydalı olacağı hususu dikkate alınmalıdır. Zira anlaşmada bu yönde bir maddenin öngörülmesi ev sahibi ülkeyi sorumlu bir biçimde hareket etmeye teşvik edecektir. Böylece Türkiye ile ev sahibi ülkenin menfaatleri arasında etkin bir denge yakalanabilecektir.

Ev Sahibi Ülkeyle Daha İleri Düzeyde Geliştirilecek Stratejik İş Birliğinin Sorumluluk Paylaşımında Göz Önünde Bulundurulması

21 Ekim 2003'te Brezilya ve Ukrayna arasında Cyclone-4 fırlatıcısının Alcantara'dan fırlatılması için imzalanan an-

8 "Protocol between the European Space Agency, the Government of the Republic of Italy and the Government of the Republic of Kenya on the Setting up and Operation of European Space Agency Equipment within the Perimeter of the San Marco Satellites Tracking and Launching Station in Malindi, Kenya, and on the Cooperation between the Government of the Republic of Kenya and ESA for Peaceful Purposes", Birleşmiş Milletler, 13 Eylül 1995, https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/nationalspacelaw/bi-multi-lateral-agreements/esa_kenya.html, (Erişim tarihi: 7 Şubat 2022).

laşmanın⁹ on dördüncü maddesi bu fırlatıcı tarafından üçüncü kişilere verilecek zararı tazmin yükünü iki devlet arasında eşit bir biçimde paylaştırmıştır.¹⁰ Benzer şekilde Soyuz füzesinin Fransız Guyanası'ndan fırlatılmasını öngören Fransa ve Rusya Federasyonu arasında 7 Kasım 2003'te imzalanan anlaşmaya¹¹ göre de üçüncü kişilere verilen zararın tazmininden taraflar eşit biçimde sorumludur.¹² Her iki örnekte de fırlatıcının işletilmesi bir şirkete bırakılmıştır: Alcantara Cyclone Space ve Starsem.

İki örnekte de olduğu üzere ev sahibi ülkenin projenin geliştirilmesi ve uygulanmasında etkin bir katkısı olacaksa üçüncü kişilere karşı verilen zararların tazmini hususunda eşit sorumluluk öngörmek yerinde olacaktır. Benzer şekilde geliştirilen füzenin işletilmesinin her iki ülkenin de hak sahibi olacağı uluslararası bir şirkete bırakılması seçeneği de göz ardı edilmemelidir. Varılacak olan anlaşmada yeni kurulacak şirketin genel yapısı ve işleyişi, şirket faaliyetlerinin izni ve devamlı takibi, fırlatma tesisinin hazır hale getirilmesi ve fırlatma aracının inşası dolayısıyla tarafların yükümlülükleri, sorumluluk paylaşımı, olası ihtilafların çözüm yolları gibi konuların ele alınması yerinde olacaktır.

Spesifik Bir Uzay Cisminin Fırlatılmasındaki Sorumluluk Paylaşımına İlişkin Anlaşmaların Bazı Hükümlerinin Yol Gösterici Olması

Şili ve Birleşik Krallık arasında yapılan Fasat-Bravo uydusunun fırlatma safhasında meydana gelecek zararlardan doğan sorumluluğun paylaşılmasına ilişkin anlaşma¹³ uyarınca Şili bu uydunun verebi-

9 Treaty between the Federative Republic of Brazil and Ukraine on Long-Term Co-operation in Utilization of the Cyclone-4 Launch Vehicle at the Alcantara Launch Center, 21 October 2003.

10 Jose Monserrat Filho, "Brazilian-Ukrainian Agreement on Launching Cyclone-4 from Alcantara: Impact on Brazilian Legislation", *Proc. on L. Outer Space*, Cilt: 47, (2004), s. 45.

11 L'Accord de Coopération à Long Terme Dans le Domaine du Développement, de la Réalisation et de L'utilisation de Lanceur L'implantation du Lanceur Soyouz-ST au CSG, Signed on 7 November 2003.

12 Conseil d'Etat, Pour Une Politique Juridique des Activités Spatiales, (2006), s. 48.

13 Exchange of Notes between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Republic of Chile Concerning Liability for Damage During the Launch Phase of the Fasat-Bravo Satellite, 30 June 1999.

leceği zararları tazmin etmekle yükümlüdür (madde 3). Mağdurun zararı tazmin amacıyla Birleşik Krallık'a başvurması halindeyse Birleşik Krallık'ın geciktirmeden Şili'yi durumdan haberdar etmesi gerekmektedir (madde 4[i]). Ayrıca Birleşik Krallık'ın Şili'nin bilgisi dahilinde olmadan tazmine ilişkin bir anlaşmaya varmama yükümlülüğü de bulunmaktadır (madde 4[ii]).

Anlaşmada Birleşik Krallık için öngörülmesi olan bu yükümlülüklerin Türkiye ile ev sahibi ülke arasında yapılacak anlaşmada da yer alması uygun olacaktır. Benzer yükümlülüklerin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin Halk Cumhuriyeti arasında 17 Aralık 1988'de imzalanan anlaşmada da yer aldığı görülmektedir.¹⁴ Anlaşmada sorumluluğu yüklenen Pekin yönetiminin, Washington'ın talebi üzerine ABD'ye karşı yapılmış tazminat talebinin savunulması için gerekli tüm bilgileri ve iş birliğini bu ülkeye sağlamakla yükümlüdür (madde 5). Türkiye'nin taraf olacağı anlaşmada ev sahibi ülkeye karşı tazmin için bir talepte bulunulmuşsa bu durumda Türkiye için de benzer bir yükümlülük öngörülebilir.

Sorumluluk Paylaşımına İlişkin Anlaşmaların Genel Hatlarıyla Taraflar Arasında Koordineli Bir Yaklaşımın Geliştirilmesine Hizmet Etmesi

Sorumluluk paylaşımına ilişkin anlaşmalar taraf devletlerin iç hukukları arasında koordinasyonun sağlanmasına da hizmet edebilir. Bu bağlamda söz konusu anlaşmalar devletlerin uzay hukuku ve politikaları çerçevesinde geliştirmelerinin gerekli olduğu düşünülen koordineli yaklaşımın önemli bir uzantısını oluşturmaktadır.¹⁵ Bu noktada özellikle Uzay Antlaşması'nın altıncı maddesinden doğan

izin ve devamlı takip yükümlülükleri büyük önem taşımaktadır. Bu anlaşmalar özellikle devletlerin bu yükümlülükleri yerine getirirken yeni uzay bağlamının ruhuna uygun olarak daha esnek bir yaklaşım geliştirmelerini kolaylaştırabilir.

Koordineli yaklaşım ile iş birliğinin ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Nitekim genel itibarıyla iş birliğinin uzay şartlarının olağanüstü derecede zorluğu ve uzay teknolojilerinin karmaşık yapısı nedeniyle kaçınılmaz olduğu herkesin malumudur. Her ne kadar iş birliği zaman zaman bir yük olarak görülse de uzay alanında iş birliğinin ulusal menfaatlerin sağlanması noktasında büyük bir araç olduğu söylenebilir. Sorumluluk paylaşımına ilişkin anlaşmalar tam da bu noktada büyük bir öneme sahiptir. Bu anlaşmaların yapılması her ne kadar Sorumluluk Sözleşmesi'nden doğan bir zorunluluk olmasa da bu yola başvurmanın devletlerin menfaatine olacağı düşünülebilir. Bu anlaşmaların sağlamış olduğu en büyük fayda sorumluluk rejimini olay bazlı olarak adapte etme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Buna binaen anlaşmalar taraflara sağladığı öngörülebilirliğin dolayısıyla da uzay faaliyetlerinden doğan risk yönetiminin en önemli enstrümanlarından birisi olarak görülmelidir.

SONUÇ

Bu perspektif kapsamında öncelikle sorumluluk paylaşımını öngören anlaşmaların önemine ve sorumluluk rejimindeki yerine kısaca değinilmektedir. Daha sonra devletlerin uygulamalarından hareketle Türkiye'de uzay alanındaki politik karar alıcıların dikkati bazı önemli hususlara çekilmektedir. Konuyla ilgili gelişen uygulamanın önemli ölçüde Türkiye için de yol gösterici olduğu ve bu uygulamadan istifade edilmesi gerektiği hususu vurgulanmaktadır.

Son olarak bu konuya farklı bir açıdan bakmak uygun olacaktır. Türkiye coğrafi kısıtlamalarını başka bir ülkede uzay limanı kurmak yerine açık denizde yer alan bir platform sayesinde de belirli ölçülerde telafi edebilir. Açık denizden fırlatmanın teknik, ekonomik ve hukuki olarak yansımaları daha detaylı bir

¹⁴ Memorandum of Agreement on Liability for Satellite Launches Between the Government of the United States of America and the Government of the People's Republic of China, 17 December 1988.

¹⁵ Bahsi geçen koordineli yaklaşım konusu için bkz. Tuğrul Cakir, "Le Recours Aux Accords Internationaux Dans le Cadre D'une Opération Spatiale", *German Journal of Air and Space Law*, (2020/3), s. 508-511.

biçimde tartışılmalıdır.¹⁶ Hiç şüphesiz fırlatma yapılacak platformun başka bir devlete ait olması durumu bir sorumluluk paylaşım anlaşmasının yapılmasını gerektirmektedir.

16 Konuyla alakalı yapılan bir çalışma için bkz. Gerasimos Rodotheatos, "From Sea to Outer Space and Back: Political, Economic, and Environmental Considerations for Ocean-Based Space Launching Activities", *The Space Treaties at Crossroads, Considerations de Lege Ferenda*, ed. George D. Kyriakopoulos ve Maria Manoli, (Springer, Cham: 2019), s. 109-124.